

Imam Reza (A.S.) International
Foundation for Culture and Arts

A Semiotic Analysis of Ghadir as a Sacred time from the Perspective of Imam Reza (A.S.)

Karim Khanmohammadi¹

1. Professor of Culture and Communications, Department of Cultural Studies and Communications, Baqir al-Olum University, Qom, Iran: Khanmohammadi49@bou.ac.ir

Article Info

Abstract

Article Type:
Research Article

Article History:

Received:
January 14, 2024

In Revised Form:
April 29, 2024

Accepted:
May 05, 2024

Published Online:
February 08, 2025

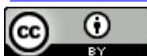
Human societies perform special rituals to perpetuate beliefs, strengthen norms, and maintain behavioral patterns. Such rituals are usually repeated regularly on certain days of the year, which are considered different from other days; Therefore, for religious people, time is not uniform, but some times are “holy” and others are “unholy”, each of which has special customs. According to religious texts, among the holy times, but also the most holy time for Muslims, is the day of “Ghadir”. According to the author, there is no balance between days of sadness and happiness in Iran. Despite the priority of Ghadir over all Eid days, it does not have a proper place in the life of the Iranian world, compared to Nowruz and Ashura days. Inspired by semiotic techniques, the author has analyzed Ghadir as a sacred time, based on the texts left by Imam Reza (AS). In addition to expressing the high position of Ghadir among Islamic holidays, the text also teaches the way of marking and cultural policy in the field of sacred time. The results of the research indicate that Ghadir has been marked in such a way that if it is implemented according to the policies of Imam (a.s.), it can achieve components such as “social cohesion”, “spiritualization and connection of people to the sky”, “psychological comfort”, “liberation and society’s purity”, “material development and prosperity” and “historical identity”.

Keywords

sacred time, Ghadir, semiotics, Imam Reza (a.s.), Imam Ali (a.s.), Wilayat/semiotic analysis

Cite this The Author (s): Khanmohammadi, K (2024). A Semiotic Analysis of Ghadir as a Sacred time from the Perspective of Imam Reza (A.S.): Quarterly Scientific Journal of Farhang Razavi. Year 13, Issue 1, Spring 2025, Serial Number 49 – (177- 204)-

[DOI:10.22034/farzv.2024.435786.1969](https://doi.org/10.22034/farzv.2024.435786.1969)

Publisher: University of Tehran Press

1. Introduction

The concept of sacred time has always held a special place in religious and ritualistic cultures. This study employs a semiotic approach to analyse the Day of Ghadir as a sacred time from the perspective of Imam al-Ridha (AS). According to religious teachings, Ghadir is more renowned in the heavens than on earth and holds a unique position in the continuity of Islamic beliefs. By examining the teachings of Imam al-Ridha (AS), this study analyses Ghadir as a sacred time and explores its role in social cohesion, spiritual elevation, psychological tranquillity, and historical identity.

2. The Status of Ghadir Among Sacred Times

In religious texts, Ghadir is introduced as a pivotal event in Islam. The Qur'anic verse, "This day I have perfected for you your religion and completed My favour upon you" (Al-Ma'idah: 3), highlights Ghadir's role in the perfection of religion and the completion of divine blessings. Imam al-Ridha (AS), in his hadiths, places Ghadir alongside other Islamic festivals such as Eid al-Adha, Eid al-Fitr, and Friday, likening it to the moon among the stars. This analogy underscores the grandeur and significance of Ghadir as a religious occasion that profoundly impacts the semantic and cultural structure of Muslims.

3. Characteristics of Ghadir as a Sacred Time

According to the teachings of Imam al-Ridha (AS), Ghadir possesses the characteristics of a sacred time:

1. **Distinction from Other Days:** Ghadir is marked by rituals such as fasting, wearing new clothes, and holding celebrations, which distinguish it from other days.
2. **Specific Rites and Ceremonies:** Acts such as providing iftar, expressing joy and affection, maintaining family ties, spreading knowledge, and adorning oneself are emphasised on this day.
3. **Social Cohesion:** The teachings of Imam al-Ridha (AS) highlight that Ghadir fosters unity among Muslims. Social gatherings, expressions of love, and exchanging congratulations are recommended practices for this day.
4. **Liberation and Tranquillity:** Ghadir is a day of psychological relief, the removal of grief and sorrow, and the acceptance of Shia deeds. Imam al-Ridha (AS) describes it as a day of divine forgiveness, acceptance of deeds, and absolution from sins.

5. Historical Identity Formation: Imam al-Ridha (AS) positions Ghadir within the continuum of religious myths, linking it to events such as Prophet Ibrahim's (AS) deliverance from the fire and the angels' prostration before Adam (AS). This continuity transforms Ghadir into a historically defining event.

4.The Role of Ghadir in Cultural Policy-making

From the perspective of Imam al-Ridha (AS), Ghadir, as a sacred time, has the potential to influence cultural policy-making. Some of the key policy recommendations derived from the hadiths include:

- Promotion of Joyful Rituals: Establishing a balance between mourning and celebratory rituals in Iranian religious culture and highlighting Ghadir alongside events such as Ashura.
- Economic and Social Development: Imam al-Ridha (AS) describes Ghadir as a day for knowledge expansion, trade, charity, and economic development, demonstrating the social and economic functions of this occasion.
- Collective Commemoration and Cultural Symbolism: Organising national and religious celebrations with an emphasis on unity and Islamic identity.

5.Conclusion

A semiotic analysis of the teachings of Imam al-Ridha (AS) reveals that Ghadir transcends a mere historical event and represents a sacred time capable of guiding societies towards social cohesion, psychological tranquillity, spiritual elevation, and historical identity formation. This study demonstrates that, by leveraging the components of sacred time, Ghadir can be effectively utilised in cultural and social policy-making and requires reinforcement in the Iranian socio-religious context.

تحلیل نشانه‌شناختی غدیر به مثابه زمان مقدس از منظر امام رضا (علیه السلام)

کریم خان محمدی^۱

khanmohammadi49@yahoo.com

۱. استاد گروه مطالعات فرهنگ و ارتباطات، دانشگاه باقرالمولم (علیه السلام)، قم، ایران:

اطلاعات مقاله	چکیده
تاریخ دریافت:	جوامع انسانی برای تداوم باورها، تقویت هنجارها و حفظ الگوهای رفتاری مناسب و ویژه‌ای انجام می‌دهند. این گونه مناسک معمولاً به صورت منظم در روزهای معینی از سال تکرار و چنین روزهایی متمایز از بقیه روزها تلقی می‌شود؛ بنابراین، برای دینداران زمان یکنواخت نیست، بلکه برخی از زمان‌ها «مقدس» و برخی دیگر «نامقدس» است که هر کدام آداب و رسوم ویژه‌ای دارند. بر اساس متون دینی، از جمله زمان‌های مقدس بلکه مقدس‌ترین زمان ترسیم شده برای مسلمان‌ها، روز «غدیر» است. به زعم نگارنده در کشور ایران تعادل بین روزهای غم و سرور برقرار نیست. با وجود اولویت غدیر نسبت به همه روزهای عید بر اساس متون دینی، در زیست‌جهان ایرانی جایگاه شایسته‌ای ندارد. نگارنده با الهام از فنون نشانه‌شناختی، غدیر را به مثابه زمان مقدس، بر اساس متون به جای مانده از امام رضا (علیه السلام) تحلیل کرده است. متن علاوه بر بیان جایگاه والای غدیر در میان اعیاد اسلامی، شیوه نشان‌دار کردن و سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه زمان مقدس را به خوبی آموزش می‌دهد. نتایج پژوهش حاکی از این است که غدیر به گونه‌ای نشان‌دار شده است که در صورت اجرا بر اساس آموزه‌های امام رضا (علیه السلام) می‌تواند از مؤلفه‌هایی همچون «انسجام اجتماعی»، «معنویت‌بخشی و اتصال مردم به آسمان»، «آسایش روانی»، «رهایی‌بخشی و طهارت جامعه»، «توسعه و شکوفایی مادی» و «هویت‌بخشی تاریخی» باشد.
تاریخ پذیرش:	کلیدواژه‌ها
تاریخ انتشار:	زمان مقدس، غدیر، نشانه‌شناسی، امام رضا (علیه السلام)، امام علی (علیه السلام).

استناد: خان محمدی، کریم: (۱۴۰۳). تحلیل نشانه‌شناختی غدیر به مثابه زمان مقدس از منظر امام رضا (علیه السلام) فصلنامه علمی پژوهشی فرهنگ رضوی، سال ۱۳، شماره ۱، بهار ۱۴۰۴، شماره پیاپی ۴۹ - (۱۷۷-۲۰۴).

DOI:10.22034/farzv.2024.435786.1969

ناشر: بنیاد بین‌المللی فرهنگی هنری امام رضا (علیه السلام)

۱. مقدمه

غدیر به‌عنوان روزی که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را به خلافت مسلمانان منصوب کرد، مهم‌ترین عید است؛ زیرا بر اساس آیه سوم سوره مائده «اکمال دین» در آن روز اتفاق افتاد. به‌کارگیری واژه «اکمال» برای دین و «اتمام» برای نعمت نشان می‌دهد که دین اسلام بدون «ولایت علوی» به نتیجه مطلوب رهنمون نمی‌شود. به عبارت اصولی، ماده «اتمام» به این موضوع اشاره دارد که هرچند مجموع عناصر و مؤلفه‌های دین از نوع «اقل و اکثر» استقلالی است و هر مقدار از آن به اندازه خودش مفید است، اما نعمت از نوع «اقل و اکثر» ارتباطی است تا زمانی تمام عناصر اجرا نشود نسخه شفافبخشی نخواهد بود. به تعبیر علامه طباطبایی، دین مجموعه عناصری همانند ایام ماه رمضان است، هرچند روز بگیرد به همان اندازه ثواب دارد تا اینکه ۳۰ روز کامل شود؛ اما از حیث نعمت بودن همچون روزه یک‌روزه است تا زمانی که تمام عناصر اجرا نشود، اتمام صورت نمی‌گیرد. پس تمامیت دین به‌عنوان «نعمت» با عنصر ولایت است (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۵: ۲۸۸).

شاید حدیث متواتر از امام باقر علیه السلام به همین معنا اشاره دارد که فرمود: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: الصَّلَاةِ، وَالزَّكَاةِ، وَالصَّوْمِ، وَالْحَجِّ، وَالْوَلَايَةِ؛ وَلَمْ يُنَادَ بِشَيْءٍ مَّا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ يَوْمَ الْغَدِيرِ» (کلینی، ۱۴۲۹، ج ۳: ۶۱).

پس اگر ولایت نباشد، بقیه آموزه‌های اسلامی انسان‌ها را به کمال حقیقی رهنمون نمی‌شود. با وجود چنین اهمیتی، مسلمان‌ها، حتی شیعیان، غدیر را اولین اولویت یا اولی‌ترین عید تلقی نمی‌کنند. امام رضا علیه السلام فرمود: «غدیر در آسمان‌ها از زمین مشهورتر است» (طوسی، ۱۴۰۷، ج ۶: ۲۴) دلالت تلویحی این جمله این است که آسمانیان بیشتر از انسان‌های زمینی به غدیر اهمیت می‌دهند و متأسفانه غدیر متناسب با جایگاه سماوی خودش مورد توجه مسلمانان نیست. پر کردن فاصله جایگاه آسمانی و زمینی خواسته امام رضا علیه السلام است.

بر اساس منابع دینی، غدیر نه یکی از مهم‌ترین‌ها، بلکه به‌صورت مطلق، مهم‌ترین روز مقدس مسلمان‌هاست؛ زیرا کمال دین به پاسداشت آموزه غدیر است. با وجود همچون جایگاه ثبوتی، به لحاظ اثباتی روز «غدیر» در قیاس با عید «نوروز» و روز «عاشورا» در میان توده مردم جایگاه پایین‌تری دارد. به عبارت دیگر، انتظار این است که به مقتضای متون دینی جایگاه غدیر در زیست‌جهان مسلمان‌ها بالاتر از همه روزهای مقدس ملی و دینی باشد. متأسفانه حتی در میان شیعیان اثناعشری نیز روز عاشورا و نوروز در ایران دامنه وسیع‌تری نسبت به غدیر دارد. غدیر سرمایه فرهنگی معنوی عظیمی است که در ایران اسلامی به شکل مطلوب از آن بهره‌برداری نمی‌شود.

به‌نظر می‌رسد در فرهنگ مذهبی ایرانیان تعادل مطلوب بین «مناسک شادی» و «مناسک غم» برقرار نیست. نوروز به دلیل خاستگاه غیردینی خارج از این معادله قرار می‌گیرد؛ بنابراین، تعادل باید بین غدیر و عاشورا برقرار شود. به نظر نگارنده، تقویت اعیاد اسلامی همانند عید «فطر»، «جمعه»، «قربان» و «غدیر» در زیست‌جهان ایرانی برای برقراری تعادل، ضروری است. در میان این روزهای سرور و شادی، بر اساس آموزه‌های رضوی، غدیر اولین جایگاه را دارد. «إِنَّ يَوْمَ الْغَدِيرِ بَيْنَ الْأُضْحَى وَالْفِطْرِ وَالْجُمُعَةِ كَالْقَمَرِ بَيْنَ الْكَوَاكِبِ» (بحرانی اصفهانی، ۱۳۸۲: ۲۲۲).

خوشبختانه متون دینی درباره‌ی غدیر علاوه بر بیان اهمیت و ضرورت جایگاه، به لحاظ شیوه سیاست‌گذاری نیز غنی است. در متون به‌جای مانده از امام رضا (علیه‌السلام) شیوه نشان‌دار کردن غدیر به‌مثابه‌ی روز عید به‌خوبی بیان شده است. تحلیل نشانه‌شناختی این متون، علاوه بر اینکه جایگاه غدیر را نشان می‌دهد، می‌تواند الگویی برای نمادسازی در عرصه فرهنگ از منظر یک امام معصوم باشد که مرکب از دو عنصر محوری زمان و مکان است؛ بنابراین، سؤال محوری این پژوهش این است که امام رضا (علیه‌السلام) چگونه و با چه سازوکاری روز غدیر را به‌عنوان «زمان مقدس» نمادسازی می‌کند؟ پاسخ تفصیلی به این سؤال می‌تواند الگوی بهینه‌ای برای سیاست‌گذاری در عرصه شادی کمال آفرین، نه‌تنها درباره‌ی «غدیر» بلکه در دیگر حوزه‌های فرهنگی، به‌ویژه اعیاد اسلامی ارائه کند.

۲. چهارچوب مفهومی

مفهوم محوری این پژوهش که شیوه‌ی تحلیل را تعیین می‌کند «زمان مقدس» است. الیاده در کتاب «مقدس و نامقدس» معتقد است: در همه‌ی جوامع سنتی انسان‌ها زمان و مکان را به دو گونه «مقدس» و «نامقدس» تقسیم می‌کنند. از منظر انسان دیندار زمان و مکان متجانس^۱ و همانند نیست، بلکه برخی از مقاطع زمانی و برخی از مکان‌ها مقدس هستند (الیاده، ۱۳۸۸: ۱۵). به‌عنوان نمونه، در جهان اسلام سرزمین مکه مقدس است. تقدس نیز رتبه‌بندی شده است. منطقه به دو بخش حرم و غیرحرم تقسیم می‌شود. برای ورود به حرم آداب خاصی وجود دارد. غریبه بدون احرام نمی‌تواند وارد مکه شود. در منطقه حرم نیز مسجدالحرام مقدس‌تر است. داخل مسجد نیز کعبه از تقدس بیشتری برخوردار است. به لحاظ زمانی نیز ماه رمضان مقدس است اما در میان روزها و شب‌های رمضان، شب قدر مقدس‌تر است.

1. homogeneous

از نگاه فلسفی زمان و مکان به لحاظ ذات نمی‌تواند به مقدس و نامقدس تقسیم شود. چون زمان و مکان ماهیت واحدی دارد. علامه طباطبایی طی بحث مبسوطی با عنوان سعد و نحس ایام نشان می‌دهد که مبارک و نامبارک بودن زمان عارضی بوده و به دلیل حوادثی است که در این روزها وارد شده است. به تعبیر علامه «ما به هیچ وجه نمی‌توانیم بر سعادت روزی از روزها و یا زمانی از ازمه و یا نحوست آن اقامه برهان کنیم، چون طبیعت زمان از نظر مقدار، طبیعتی است که اجزا و ابعادش مثل هم هستند، و خلاصه یک چیزند، پس از نظر خود زمان فرقی میان این روز و آن روز نیست، تا یکی را سعد و دیگری را نحس بدانیم» (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۹: ۱۱۶).

البته عوامل و عللی ممکن است در حدوث نحوست و مبارکی ایام تأثیر داشته باشد که از عهده تجربه علمی خارج است. چون تجربه وقتی مفید است که ما زمان را جدای از عوامل در دست داشته باشیم، و با هر عاملی هم سنجیده باشیم، تا بدانیم فلان اثر، اثر فلان عامل است و ما زمان جدای از عوامل نداریم و عوامل هم برای ما معلوم نیست. به عین همین علت است که راهی به انکار سعادت و نحوست هم نداریم؛ بنابراین، تقدس زمان و مکان به لحاظ حوادثی است که در آن‌ها رخ داده است. در آیه ۱۶ سوره فصلت و آیه ۱۹ سوره قمر، به کارگیری واژه «روز نحس» به دلیل تندبادهای سرد و سختی است که در آن روز اتفاق افتاده است. همچنین به کارگیری واژه «شب مبارک» در آیه ۳ سوره دخان به دلیل نزول دفعی قرآن در آن شب است. نشان‌دار کردن این‌گونه ایام با نحوست و سعادت به دلیل کارکرد مثبت اجتماعی است. سعد و نحس شمردن چنین ایامی برای استحکام بخشیدن به روحیه تقوی است (همان: ۱۱۸).

علامه طباطبایی پس از بررسی طولانی اخبار و احادیث نتیجه می‌گیرد «اخباری که درباره نحوست و سعادت ایام وارد شده بیش از این دلالت ندارد که این سعادت و نحوست به خاطر حوادثی دینی است که بر حسب ذوق دینی و یا بر حسب تأثیر نفوس یا در فلان روز ایجاد حسن کرده و یا باعث قبح و زشتی آن شده و اما اینکه خود آن روز و یا آن قطعه از زمان متصف به میمنت و یا شئامت شود و تکوینا خواص دیگری داشته باشد که سایر زمان‌ها آن خواص را نداشته باشد و خلاصه علل و اسباب طبیعی و تکوینی آن قطعه از زمان را غیر از سایر زمان‌ها کرده باشد از آن روایات بر نمی‌آید» (همان: ۱۲۱).

شهید مطهری با اشاره به مباحث مبسوط علامه در موضوع نحوست و مبارکی ایام و تأیید عرضی بودن آن‌ها معتقد است: مقصود ما این است که این روز برای ما یادآور حادثه پربیرکتی است یا این روز برای ما یادآور حادثه شومی است. مثلاً ما روز عید غدیر را روز مبارک می‌دانیم، ولی نه به اعتبار اینکه این روز هجدهمین روز ماه ذی‌الحجه است، مبارک است اعم از اینکه در این

روز حادثه‌ای واقع شده باشد یا نشده باشد. هجدهم ذی‌الحجه، چون در این روز برای ما حادثه مبارکی رخ داده است، ما این روز را مبارک می‌شماریم. «هجده ذی‌الحجه مبارکی خودش را از حادثه غدیر دارد نه حادثه غدیر از هجدهم ذی‌الحجه» (مطهری، ۱۳۸۴، ج ۲۶: ۷۳۴).

زمان و مکان مقدس ضمن تمایز مفهومی، دارای ویژگی‌های مشترک زیادی به لحاظ تقدس هستند که با الهام از الیاده و با بومی‌سازی مثال‌ها و اختصاص به جهان اسلام، به توضیح این ویژگی‌ها می‌پردازیم.

الف. میل به تمایز: زمان و مکان مقدس دقیقاً از زمان و مکان عرفی متمایز می‌شود (الیاده، ۱۳۸۸: ۶۱). حرم مکه مرزهای مشخصی دارد که افراد بدون آداب خاص نمی‌توانند از آن مرزها عبور کنند. کسی که می‌خواهد به فاصله کمتر از یک ماه یا در دو ماه متمایز، وارد مکه شود باید از میقات که در مرز حرم قرار دارد یا محاذی آن احرام ببندد (مظاهری، ۱۳۹۸: ۱۰۸-۱۱۱). مسجد نیز مرز دقیقی دارد. هیچ‌کسی نمی‌تواند بدون غسل از در مسجد وارد شود. پس مرز داخل مسجد با بیرون مسجد دقیقاً مشخص و دارای احکامی ویژه است. به عنوان نمونه در حالت جُنُب بودن، به هیچ وجه، نمی‌توان داخل مسجد الحرام و مسجد النبی شد؛ اما می‌توان در دیگر مساجد از یک در وارد و از در دیگر خارج شد (خمینی، ۱۳۶۷، ج ۱: ۴۸).

زمان مقدس هم دقیقاً از زمان عرفی با آداب و رسوم خاصی متمایز می‌شود. برای شروع ماه مبارک رمضان باید هلال ماه رؤیت و برای خروج نیز باید هلال ماه شوال رؤیت شود. حتی برای انتقال از زمان مقدس یک‌ماهه رمضان آداب خاصی به نام عید فطر وجود دارد که آن هم به استقلال زمان مقدس است. هر دو زمان با آداب خاصی متمایز می‌شوند. همان‌گونه که روزه گرفتن در ماه رمضان واجب است، در عید فطر، حرام است. برعکس همان‌طور که افطار در ماه رمضان حرام است، در عید فطر واجب است. پس مرزها دقیقاً مشخص می‌شود (همان، ۱۳۸۰، ج ۱: ۳۰۳).

ب. آیین و مناسک: همان‌طور که زمان و مکان مقدس مرزهای مشخص دارد، با انجام آیین‌ها و مناسک، از بقیه روزها و مکان‌ها متمایز می‌شوند. برای ورود به زمان مقدس به صورت نمادین آیین ویژه‌ای انجام می‌گیرد. شکاندن چوب به دو قطعه نماد ورود به وضعیت مناسکی است یا تغییر لباس، به ویژه در آوردن لباس کهنه و پوشیدن لباس نو، نشان‌دهنده ورود به زمان و مکان مقدس است (الیاده، ۱۳۸۸: ۷۰؛ ۷۸). برای مثال، برای ورود به مکه احرام می‌بندند؛ یعنی با نیت انجام مناسک لباس معمول را درآورده، لباس ویژه مناسک با رنگ سفید را به تن می‌کنند و با گفتن «لبیک» وارد آیین می‌شوند (خمینی، ۱۳۸۰، ج ۱: ۴۱۳). با تغییر لباس هم مناسک

شروع می‌شود هم می‌توانند وارد قلمرو مکان مقدس (حرم) شوند. برای ورود به زمان مقدس نیز مناسک تغییر لباس انجام می‌گیرد و برای ورود به دههٔ محرم، لباس سیاه به تن می‌کنند. همین‌طور برای ورود به اعیاد لباس نو و سفید به تن می‌کنند. زمان و مکان مقدس هر دو آیین و مناسک دارد؛ در ماه رمضان روزه می‌گیرند. در مکه اعمال حج و عمره به جای می‌آورند.

ج. گرایش به مرکزیت: زمان و مکان مقدس گرایش به مرکزیت دارند؛ البته این گرایش در هر کدام معنای خاص دارد. مکان مقدس گرایش به مرکزیت جغرافیایی دارد و مرکز عالم تلقی می‌شود. به تعبیر الیاده، مکان مقدس، مرکزی است که جهان در پیرامون آن نظم گرفته است؛ بنابراین مرکز خلقت و فیضان است (الیاده، ۱۳۹۵: ۷۱؛ ۱۳۹۴: ۱۷۶). در باور مسلمانان، کعبه، مرکز ثابت مطلق است که مرکز عالم و واسطه بین زمین و آسمان است (Eliade, 1959: 36-40). مکه وسط عالم و در مقابل «بیت المعمور» و «عرش» الهی قرار گرفته است. بر اساس آموزهٔ قرآن کریم (آل عمران، ۹۶؛ النازعات، ۳۰) کعبه اولین مکانی است که در «دحوالارض» از زیر آب ظهور یافته و از منظرهای مختلف مرکز عالم است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «سُمِّيتِ الْكَعْبَةُ كَعْبَةً لِأَنَّهَا وَسَطُ الدُّنْيَا»؛ کعبه از آن جهت کعبه نامیده می‌شود که وسط دنیاست (ابن بابویه، ۱۴۱۳ ق، ج ۲: ۱۹۰؛ ۱۳۷۸ ق: ۹۰).

همچنان که مکان مقدس میل به مرکزیت دارد، زمان مقدس هم میل به مرکزیت به لحاظ خلقت اولین دارد. زمان مقدس، همواره به اسطورهٔ خلقت و مبدأ شروع حیات انسانی اتصال پیدا می‌کند. به تعبیر الیاده، زمان مقدس میل به زمان ابتدایی؛ یعنی زمانی است که با حضور الهی قداست یافته است. «زمان مقدس زمانی است که خدا خود را متجلی ساخته و دست به آفرینش زده است؛ بنابراین، زمان آفرینش کیهان، همچون نمونه‌ای برای همهٔ زمان‌های قدسی عمل می‌کند» (الیاده، ۱۳۸۸: ۷۳). به عنوان نمونه، خلقت انسان و دستور به سجده فرشتگان بر آدم در روز عید «غدیر» انجام گرفته است (ابن طاووس، ۱۴۰۹ ق، ج ۱: ۴۶۴-۴۶۵).

د. نمادگرایی و کنش‌های نمادین: نمادگرایی^۱ در بسیاری از شعائر رسوخ دارد و جان‌مایهٔ آن‌ها را تشکیل می‌دهد. مانند شعائر عروج که با نماد بالا رفتن از کوه انجام می‌گیرد. نمادگرایی آب که هم بیانگر مرگ و هم زایش دوباره و حیات مجدد است. نمادگرایی از اسطوره‌ها، همچون درخت کیهانی و کوهستان کیهانی نمادی از آسمان را تصویر می‌کند (الیاده، ۱۳۸۸: ۱۱۹ و ۱۲۱). طبق حدیث شبلی از امام زین العابدین علیه السلام، در مناسک حج استلام «حجر الاسود»^۲، نماد دست دادن و بیعت با خداست. رفتن به بالای «جبل الرحمه» به معنای رسیدن به این باور است که

1. symbolism

۲. سنگ سیاه چسبیده به گوشهٔ شرقی کعبه که مبدأ طواف است. بوسیدن یا دست زدن به این سنگ را «استلام» می‌گویند.

خداوند به همگان رحم می‌کند. توقف در عرفات به مفهوم شناخت واقعی خداست. رفتن به مسجد «نمره» نماد التزام به این است که فرد هر چه به دیگران می‌گوید، خود بدان ملتزم باشد. درآوردن لباس معمول و پوشیدن لباس سفید، نماد پاکی از گناه و آمادگی برای مرگ است (محدث نوری، ۱۴۰۸، ق، ج ۱۰: ۱۶۸).

ه. روابط ساختاری: عناصر زمان و مکان مقدس روابط ساختاری با دیگر اجزا و عناصر دارد. میان شب‌های قدر و عید فطر نسبتی برقرار است. در همه آن‌ها گناهان آمرزیده می‌شود. میان ماه رمضان و ایام حج نیز روابط ساختاری وجود دارد. اگر کسی در ماه رمضان آمرزیده نشود، امیدی برایش نیست مگر اینکه در ایام حج در عرفه آمرزیده شود (کلینی، ۱۴۰۷، ق، ج ۴: ۶۶). همانند زمان مقدس میان مکان‌های مقدس نیز روابط ساختاری وجود دارد. با اینکه یک مکان مقدس حدودی دارد که آن را از مکان‌های عرفی پیرامون جدا می‌کند؛ اما همین مکان وابسته به مکان‌ها و دیگر عناصر مقدس دیگر بوده و جزئی از آن محسوب می‌شود (الیاده، ۱۳۸۵: ۲۶۴؛ ۱۳۹۴: ۱۹۵) قبله همه مساجد کعبه است. در همه مساجد عبادت به سمت مسجد مرکزی؛ یعنی مسجد الحرام برگزار می‌شود. کعبه در مقابل «بیت المعمور» و آن در مقابل «عرش الهی» است؛ بنابراین، همه مسجدها به عرش خداوند اتصال پیدا می‌کنند (مجلسی، ۱۴۰۳، ق، ج ۵: ۵۵).

و. هم‌گروی زمان و مکان مقدس: زمان و مکان مقدس به لحاظ مفهومی دو مقوله کاملاً جدا هستند. روز جمعه زمان مقدس و مسجد مکان مقدس است. برای پاسداشت هر کدام آداب خاصی وجود دارد. روز جمعه، لباس نو پوشیدن، غسل کردن و نماز جمعه خواندن، ارجح است. برای احترام به مسجد در آن نماز می‌خوانند و آن را تمیز نگه می‌دارند. روز «جمعه» به‌عنوان زمان مقدس با «مسجد» هم‌گروی دارد. پس از غسل و پوشیدن لباس نو نماز جمعه در مسجد برگزار می‌شود. مراسم عاشورا، نماز عید فطر و قربان عمدتاً در مسجدها برگزار می‌شود. حج‌گزاران در روز عید «قربان» پس از انجام اعمال «منی» در منطقه حرم، برای انجام بقیه اعمال به مسجد الحرام مقدس‌ترین مسجد می‌روند تا به گرد کعبه مقدس مقدس‌ترین مکان‌ها طواف کنند؛ بنابراین، میل بر این است که همه مناسک زمان‌های مقدس در مکان‌های مقدس انجام شود. به تعبیر کتاک، مناسک سبک تکرار شونده و قالبی دارند. آدم‌ها مناسک را در مکان‌های مقدس و در زمان‌های مشخص انجام می‌دهند (کتاک، ۱۳۸۶: ۶۵۸).

ز. دگرگونی روحی: ویژگی مشترک زمان و مکان مقدس این است که انسان‌ها در هر دو احساس رهاشدگی، سبک‌بالی، قدرت متعالی و مقبولیت آسمانی دارند. انسان‌های باورمند فکر می‌کنند در چنین روزی و در این گونه مکان‌ها گناهانشان آمرزیده می‌شود، اعمال نیکشان مزد

بیشتری دارد و دعاهایشان سریع‌تر پذیرفته می‌شود. «از هر حیث زمان مقدس فراتاریخی است. در زمان عرفی رخنه و گسست ایجاد می‌کند» (الیاده، ۱۳۸۸: ۶۴).

افراد حاضر در مکان‌های مقدس احساس می‌کنند به دلیل اتصال به عالم بالا از نیروی بیشتری برخوردار می‌شوند. مکان مقدس، تقدس را به افراد حاضر در آن انتقال می‌دهد (24: 1959, Eliade) مکان مقدس به‌مثابه نقطه اتصال آسمان و زمین سرشار از قدرت و حقیقت است و آدمی با پانهادن در آن محدوده، از قدرت و قداستش بهره‌مند می‌شود (الیاده، ۱۳۸۵: ۳۴۶) مکان مقدس حلقه اتصال زمین و آسمان است. به تعبیر بررتون نقطه تلاقی جهان با قلمرو الهی به‌شمار می‌آید (بررتون، ۱۳۷۷: ۱۴۰). در مکان مقدس امکان ارتباط با جهان بالا (جهان لاهوت و خدایی) و جهان زیرین (جهان مرده‌ها) به سهولت میسر می‌شود (Eliade, 1959: 28).

ح. عاریت عناصر و مؤلفه‌ها: مکان مقدس دارای عناصری است که معمولاً همان عناصر درباره زمان مقدس نیز به صورت نمادین بازسازی می‌شود. همچنان که در متون دینی «غدير» به صورت نمادین با همه عناصر مکان مقدس هم‌نشین شده است. الیاده بر اساس گزارش‌های مبسوط از مناطق مختلف جهان معتقد است مکان مقدس، دست کم در زمان شکل‌گیری اولیه، معمولاً حاوی سه عنصر اساسی آب، سنگ و درخت است (الیاده، ۱۳۸۵: ۲۶۴) در مکان‌های مقدس دست کم یکی از عناصر فوق وجود دارد به‌طور سنتی مکان‌های مقدس پیرامون چشمه، کوه سنگی یا درخت شکل می‌گیرند. حتی مکان‌های مقدسی که به دلیل دفن شدن یک شخصیت یا وقوع یک حادثه تقدس عاریتی یافته معمولاً نمادی از عناصر سه‌گانه وجود دارد. تحقیقات نگارنده درباره مکان‌های مقدس، همچون «زیارتگاه محلی قرخ قیزلار^۱ در روستای یامچی زنجان»، «چنار خون بار الموت قزوین»، در کنار امامزاده علی اصغر (علیه السلام) (خان محمدی، ۱۳۹۸: ۸۱-۸۴)، «پنجره فولاد» در حرم مطهر امام رضا (علیه السلام) (همان، ۱۴۰۱: ۵۵) و «مناسک قالی شویان مشهد اردهال» در جوار امامزاده سلطان علی (علیه السلام) (همان، ۱۳۸۵: ۸۱)؛ دو عنصر آسمان و پرندگان را اضافه می‌کند؛ بنابراین، مکان مقدس در نوع ایدئال خودش، از پنج عنصر «سنگ / کوه سنگی»، «گیاه / درخت»، «آب / چشمه»، «پرندگان» و «آسمان» تشکیل می‌شود. برخی عناصر وجود عینی دارند و برخی دیگر در اسطوره‌های مرتبط به مکان مقدس وجود پیدا می‌کند.

۱. واژه آذری به معنای چهل دختران است. قرخ قیزلار تعدادی سنگ تراشیده شده و معمولی بود که در نزدیکی چشمه سرد قرار داشت. مردم محلی معتقد بودند چهل دختر مورد تجاوز دشمن قرار می‌گیرند. از خداوند می‌خواهند که آن‌ها را با سنگ کند یا پرند که به آسمان پرواز کنند. خداوند دعای آن‌ها را قبول می‌کند. نصف آن‌ها سنگ می‌شوند و نصفشان گنجشک که همواره در هوا پرواز و به روی سنگ‌ها می‌نشینند.

به‌عنوان مثال، مقدس‌ترین مکان مسلمانان (کعبه) در میان کوه‌های سنگی قرار گرفته و خودشان تنها از سنگ ساخته شده بلکه حاوی «حجرالأسود/سنگ سیاه»، به‌عنوان نماد دست خداوند است. کعبه بدون سقف رو به آسمان است و چاه زمزم در کنار کعبه قرار گرفته است (محدث نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۰: ۱۶۸). به روایت امام صادق (علیه‌السلام)، هنگام حضور هاجر و اسماعیل در جوار کعبه، در آنجا درختی بود که هاجر از سایه آن بهره می‌برد. وقتی که ابراهیم از آن‌ها دور شد تشنگی بر اسماعیل غلبه کرد. هاجر در جست‌وجوی آب با دیدن سراب بین کوه صفا و مروه هفت بار دوید تا چشمه زمزم جریان یافت. پرنندگان دور آب تجمع کردند. با پرواز آن‌ها در آسمان، قبیله جرهم نیز اطلاع یافتند و به هاجر لاحق شدند (قمی، ۱۴۰۴، ق، ج ۱: ۶۰).

روز غدیر در آسمان به‌صورت استعاری در قالب مکان مقدس (فردوس برین) بازنمایی شده و از تمام عناصر پنج‌گانه برخوردار است. امام رضا (علیه‌السلام) از امام صادق (علیه‌السلام) نقل می‌کند که: «إِنَّ يَوْمَ الْغَدِيرِ فِي السَّمَاءِ أَشْهَرُ مِنْهُ فِي الْأَرْضِ إِنَّ لِلَّهِ فِي الْفِرْدَوْسِ الْأَعْلَى قَصْرًا لَبَنَةً مِنْ فِضَّةٍ وَلَبَنَةً مِنْ ذَهَبٍ فِيهِ مِائَةٌ أَلْفِ قَبِيَّةٍ مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ وَمِائَةٌ أَلْفِ حَيْمَةٍ مِنْ يَاقُوتٍ أَخْضَرَ تُرَابُهُ الْمِسْكُ وَالْعَنْبَرُ فِيهِ أَرْبَعَةُ أَهْجَارٍ نَهْرٌ مِنْ خَمْرٍ وَنَهْرٌ مِنْ مَاءٍ وَنَهْرٌ مِنْ لَبَنٍ وَنَهْرٌ مِنْ عَسَلٍ وَحَوْلَيْهِ أَشْجَارٌ جَمِيعُ الْفَوَاكِهِ عَلَيْهِ طُيُورٌ أَبْدَانُهَا مِنْ لَوْلُؤٍ وَأَجْنِحَتُهَا مِنْ يَاقُوتٍ تَصُوتُ بِاللَّوَانِ الْأَصْوَاتِ إِذَا كَانَ يَوْمَ الْغَدِيرِ وَرَدَ إِلَى ذَلِكَ الْقَصْرِ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ يُسَبِّحُونَ اللَّهَ وَيَقْدِّسُونَهُ وَيُهَلِّلُونَهُ»؛ همانا روز غدیر در آسمان مشهورتر از زمین است. به‌درستی که برای خدا در بهشت برین قصری است که یک خشت آن از نقره و خشت دیگر از طلاست. در آن قصر صد هزار خیمه، از یاقوت سرخ و صد هزار خیمه از یاقوت سبز وجود دارد و خاک آن از مشک و عنبر است و در آن چهار رودخانه است یکی از شراب، یکی از آب، یکی از شیر و یکی از عسل و در اطراف رودها درخت‌های همه میوه‌هاست و بر آن درختان پرنده‌گانی هستند که بدن‌هایشان از مروارید است و بال‌هایشان از یاقوت و به انواع صوت‌ها خوش‌خوانی می‌کنند. چون روز غدیر می‌شود فرشتگان همه آسمان‌ها به این قصر می‌آیند و تسبیح و تقدیس و تهلیل الهی می‌کنند (طوسی، ۱۴۰۷، ق، ج ۶: ۲۴).

۳. روش تحقیق

این پژوهش درصدد است روز «غدیر» را به‌مثابه‌ی زمان مقدس در آموزه‌ی رضوی تحلیل نشانه‌شناختی کند؛ از این‌رو، متن پژوهی محسوب می‌شود. متن^۱ در اصطلاح پیامی است که

به طریقی ثبت شده است. متن ترکیبی از نشانه‌هاست (Chandler, 2007: 18). متن از منظر زبان‌شناسان دارای چند مؤلفه است. مؤلفه اول، جنبه نوشتاری آن است. متن گفتار ثبت‌شده به‌واسطه نوشتار است. مؤلفه دوم؛ ظهور معناست. متن به چیزی اطلاق می‌شود که به‌واسطه آن معنا آشکار می‌شود؛ بنابراین متن سلسله‌ای از نشانه‌های منظم در نظامی از روابط است که معنای کلی دارد و دارای پیام است (العموش، ۱۳۸۸: ۲۱-۲۲) متن صامت نیست و به استقلال سخن می‌گوید. متن حاوی واژگان کلیدی است که هرکدام از آن‌ها دارای معنای اساسی و نسبی است. معنای اساسی در بین الاذهان آشکار است یا با مراجعه به کتب لغت معلوم می‌شود. معنای نسبی واژگان کلیدی در درون نظام‌های مختلف معنایی متفاوت است. معنای نسبی این واژگان از نسبت‌سنجی آن‌ها با دیگر واژه‌های موجود در متن و گاهی با بسط مصداقی به دلالت ضمنی^۱ کشف می‌شود (سببیک، ۱۳۹۱: ۳۳).

متن تحلیل شده در این پژوهش، حدیث مفصلی از امام رضا (علیه السلام) است که سید ابن طاووس در کتاب مورد توجه شیعیان، اقبال الاعمال، نقل می‌کند (ابن طاووس، ۱۴۰۹ ق، ج ۱: ۴۶۴-۴۶۵) حدیث به لحاظ محتوا جامع‌ترین متنی است که روز غدیر را به‌عنوان «زمان مقدس» نشان‌دار می‌کند. مرور ادبیات زمان و مکان مقدس که در بخش چارچوب مفهومی بدان پرداخته شد، حاکی از سیاست‌گذاری تمام‌عیار در تعیین روز غدیر به‌عنوان زمان مقدس است. برای تکمیل تمام عناصر و ابعاد، غدیر به‌صورت استعاری و نمادین به‌عنوان «مکان مقدس» نیز نشان‌دار شده است؛ بنابراین، متن در دو بخش تحلیل خواهد شد.

با اتخاذ رویکرد «چند روشی»^۲ و با بهره‌گیری از امکانات تحلیل نشانه‌شناختی^۳ و تحلیل مضمون^۴، متن را به واحدهای معنایی تفکیک و مضامین هر کدام را برحسب دلالت‌های آشکار و تلویحی استخراج می‌کنیم. دلالت آشکار و صریح به معنای لفظی یک اصطلاح اشاره می‌کند و اساساً توصیفی است. در مقابل، دلالت ضمنی و تلویحی به معنای فرهنگی که به یک اصطلاح پیوست می‌شود، اشاره دارد؛ بنابراین، اشاره صریح مشهود و توصیفی است در حالی که اشاره ضمنی استنباطی است و معنا را به ذهن متبادر می‌کند (آسابرگر، ۱۳۹۸: ۱۲۱-۱۲۲).

متن را برحسب دلالت آشکار ترجمه و در مرحله بعد، مدلول صریح و تلویحی را به‌صورت عبارتهای کوتاه بیان می‌کنیم. این عبارتهای در واقع نوعی مضامین پایه هستند. این پژوهش

1. connotation
2. Multi method
3. semiotic analysis
4. thematic analysis

در سطح «درون متنیّت»^۱ سامان یافته و نیازی به بهره‌گیری از اصل جاننشینی^۲ نیست؛ بنابراین، بر اساس اصل همنشینی^۳ مفاهیم کلیدی مندرج در مضمون‌ها را استخراج و یک حوزه معنایی تشکیل می‌دهیم (اسمیت، ۱۳۹۴: ۱۹۵). این حوزه معنایی که متشکل از معانی صریح و ضمنی است، یک مضمون سازمان‌دهنده دارد. این مضامین، پیرامون مضمون فراگیر «زمان مقدس» یا «مکان مقدس» یک درخت‌واره تشکیل می‌دهند که مجموعه مفاهیم دارای همنشینی تبادلی شاخه‌های فرعی آن‌ها محسوب می‌شوند. به این ترتیب می‌توان بر اساس متن دو «درخت‌واره» با محوریت زمان و مکان مقدس ترسیم کرد (Boyatzis, 1998:4).

۴. یافته‌ها: تحلیل متن

ملاحظه مختصات زمان مقدس که در بخش چهارچوب مفهومی بیان شد، تحلیل متن را تسهیل می‌کند. در این بخش برای سهولت، تحلیل متن را به کوچک‌ترین حوزه‌های معنایی تفکیک می‌کنیم؛ بنابراین، کل متن به ترتیب به ۴۹ بخش تقسیم می‌شود. در جدول طراحی شده، متن عربی هر واحد معنایی در ستون اول درج شده و در ستون دوم ترجمه می‌شود. ترجمه فارسی در واقع معنای آشکار متن است که ظهور معنایی دارد. در ستون سوم معنای آشکار و تلویحی به صورت گزاره‌های کوتاه درج می‌شود. برای اعتبار برداشت‌ها، به منظور نگارش ستون سوم از استادان دیگر هم بهره گرفته‌ام.^۴ متن را به مقتضای محتوا، ضمن تفکیک به دو بخش عمده، از ردیف ۱ تا ۴۱ به مثابه زمان مقدس و از ردیف ۴۲ تا ۴۹ به وجه استعاره مکانی تحلیل می‌کنیم.

الف. متن کاوی؛ غدیر به مثابه زمان مقدس

در جدول ۱، بخش اول متن‌های نقل شده از امام رضا (علیه السلام) که مربوط به مؤلفه‌های زمان مقدس است، در سه ستون، قابل ملاحظه است.

1. Interatextuality
2. Syntagmatic analysis
3. Paradigmatic analysis

۴. از دکتر محمدعلی غمامی و دکتر نعمت‌الله کرم‌اللهی برای کمک کردن در روش و تحلیل متن تشکر ویژه می‌کنم.

جدول ۱: متن‌های نقل شده از امام رضا (علیه السلام) مربوط به مؤلفه‌های زمان مقدس

ردیف	متن تفکیک شده حدیث/ بر حسب واحدهای معنایی	ترجمه و اشاره صریح/ دلالت آشکار	دلالت نشانه شناختی: تصریحی/ تلویحی
۱	إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ رَفُتْ أَرْبَعَةُ أَيَّامٍ إِلَى اللَّهِ كَمَا تُرْفُ الْعُرُوسُ إِلَى خِدْرِهَا قَبْلَ مَا هَذِهِ الْأَيَّامُ قَالَ يَوْمَ الْأَضْحَى وَ يَوْمَ الْفِطْرِ وَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَ يَوْمَ الْغَدِيرِ	هنگامی که قیامت فرامی‌رسد، چهار «روز» با فخر و مباهات بر خداوند وارد می‌شوند، همانند ورود عروس در شب زفاف بر شوهر. سؤال شد: این چهار روز کدام اند؟ حضرت فرمود: روز قربان، روز فطر، روز جمعه و روز غدیر.	- استعارة «عروس» و به تلویح «زفاف» برای غدیر. - همنشینی غدیر با سایر اعیاد اسلامی - بعد الهی و الی الله غدیر
۲	وَإِنَّ يَوْمَ الْغَدِيرِ بَيْنَ الْأَضْحَى وَ الْفِطْرِ وَ الْجُمُعَةِ كَالْقَمَرِ بَيْنَ الْكَوَاكِبِ	به درستی که روز غدیر در بین آن‌ها مانند ماه است بین ستارگان	- استعارة آسمانی «ماه» در قیاس با ستاره‌ها - برای غدیر - جایگاه والای غدیر
۳	وَ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي نَجَا فِيهِ إِبْرَاهِيمَ الْخَلِيلِ مِنَ النَّارِ فَصَامَهُ شُكْرًا لِلَّهِ	آن روزی است که ابراهیم خلیل از آتش نجات یافت و برای سپاس از خداوند، آن روز را روزه گرفت.	- امتدادبخشی تاریخی و اسطوره‌ای به غدیر - همنشینی با «روزه» و «شکر»
۴	وَ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي أَكْمَلَ اللَّهُ بِهِ الدِّينَ فِي إِقَامَةِ النَّبِيِّ عَ عَلِيًّا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَمًا وَ أَبَانَ فَضِيلَتَهُ وَ وَضَاعَةَ فَصَامَ ذَلِكَ الْيَوْمَ	آن روزی است که خداوند در آن روز، به وسیله نصب کردن امیرالمؤمنین به عنوان شاخص توسط پیامبر ﷺ، دین را کامل کرد و فضیلت و جلوه‌های نور آن حضرت را آشکار کرد و آن روز را روزه گرفت.	- جایگاهی در حد «اکمال دین» - همنشینی با «نبی»، «علی»، «امیرالمؤمنین»، «روزه» و «فضیلت».
۵	وَإِنَّهُ لَيَوْمٌ الْكَمَالِ	به درستی که آن روز، روز کمال است.	مناسک تقویت/ کمال
۶	وَ يَوْمٌ مَرْعَمَةَ الشَّيْطَانِ	روز به خاک مالیدن بینی شیطان	رهایی و آسایش
۷	وَ يَوْمٌ تُقْبَلُ أَعْمَالُ الشَّيْخَةِ وَ مُجِبِّي آلِ مُحَمَّدٍ	روز قبولی اعمال شیعیان و دوستان آل محمد ﷺ.	- رهایی و آسایش قبل از گذار
۸	وَ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي أَكْمَلَ اللَّهُ الدِّينَ يَتَمَدُّ اللَّهُ فِيهِ إِلَى مَا عَمِلَ الْمُخَالِفُونَ فَيَجْعَلُهُ هِبَاءً مَنثورًا	روزی است که خداوند به اعمال مخالفین نظر می‌کند و آن را نابود می‌گرداند.	- همنشینی با «کمال» - آسایش و رهایی از مخالفان به میمنت عید
۹	وَ هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي يَأْمُرُ جِبْرِئِيلَ عَ أَنْ يَنْصَبَ كُرْسِيَّ كِرَامَةِ اللَّهِ بِإِذْنِ اللَّهِ بِبَيْتِ الْمَعْمُورِ وَيُصْعَدُهُ جِبْرِئِيلَ عَ وَ تَجْتَمِعُ إِلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ جَمِيعِ السَّمَاوَاتِ وَ يَثْنُونَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِشَيْخَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَيَّامَةَ وَ مُحِبِّيهِمْ مِنْ وَ لَدِ أَدَمَ (علیه السلام)	روز غدیر روزی است که جبرائیل امر کند منبری از کرامت الهی در مقابل بیت‌المعمور نصب شود و در حالی که ملائکه آسمان‌ها اطراف او گرد آمده و پیامبر اکرم ﷺ را ستایش می‌کنند، بر منبر رفته و برای شیعیان امیرالمؤمنین و ائمه و دوستان آنان از فرزندان آدم طلب آمرزش می‌کند.	- امتدادبخشی آسمانی و اسطوره‌ای به غدیر - همنشینی با «کرامت»، «بیت‌المعمور» «جبرئیل»، «استغفار» و «محمد» ﷺ

۱۰	وَهُوَ الْيَوْمُ الَّذِي يَأْمُرُ اللَّهُ فِيهِ الْكِرَامَ الْكَاتِبِينَ أَنْ يَرْفَعُوا الْقَلَمَ عَنْ مُجْتَبَى أَهْلِ الْبَيْتِ وَشِيعَتِهِمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ يَوْمِ الْغَدِيرِ وَلَا يَكْتُبُونَ عَلَيْهِمْ شَيْئًا مِنْ خَطَايَاهُمْ كِرَامَةً لِمُحَمَّدٍ وَعَلِيٍّ وَالْأَكِمَّةِ	غدیر روزی است که خداوند متعال به ملائکه خود امر می‌کند قلم از نگارش اعمال دوستداران اهل بیت (علیهم السلام) و شیعیانش به مدت سه روز، از روز غدیر بردارند و به کرامت محمد و علی و ائمه (علیهم السلام) خطاهای آن‌ها را ننویسند.	-رهایبی و آسایش مناسکی -مناسک‌سازی با تحدید ایام -عنصر مناسکی «رفع قلم»
۱۱	وَهُوَ الْيَوْمُ الَّذِي جَعَلَهُ اللَّهُ لِمُحَمَّدٍ وَآلِهِ [عَلِيٍّ] وَذَوِي زَحْمَتِهِ	غدیر روزی است که خداوند مخصوص محمد و آل محمد و صاحبان رحمت (محبین و شیعیان) قرار داده است.	-اختصاص مناسک به آل محمد (علیهم السلام)؛ هویت بخشی، تثبیت و تقویت
۱۲	وَهُوَ الْيَوْمُ الَّذِي يَزِيدُ اللَّهُ فِي خَالٍ مَنْ عَبَدَ فِيهِ وَوَسَّعَ عَلَى عِبَائِهِ وَنَفْسِهِ وَإِخْوَانِهِ وَ يُعَيْقِفُهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ	غدیر روزی است که خداوند در حق کسی که عبادت کند، بر خانواده، خودش و برادران دینی نیکی کند، وسعت می‌بخشد و از آتش آزاد می‌کند.	-توسعه مادی و معنوی -انسجام‌بخشی سطوح فرد، خانواده و جامعه -رهایبی و آسایش
۱۳	وَهُوَ الْيَوْمُ الَّذِي يُجْعَلُ اللَّهُ فِيهِ سَعَى الشَّيْئَةِ مَشْكُورًا وَذَنْبُهُمْ مَغْفُورًا وَعَمَلُهُمْ مَقْبُولًا	غدیر روزی است که خداوند در آن سعی شیعیان را مشکور و گناهشان را مغفور و عملشان را مقبول قرار داده است.	-انتقال به وضع جدید -پذیرش تلاش، غفران گذشته و موفقیت آینده
۱۴	وَهُوَ يَوْمٌ تُنْفِيسِ الْكَرْبِ	غدیر روز آسایش و رهایبی از غم است.	-رهایبی و آسایش از مشکلات بیرونی
۱۵	وَيَوْمٌ تَخْطِيطِ الْوِزْرِ	روز از بین رفتن گناه.	-رهایبی و آسایش از مشکلات درونی
۱۶	وَيَوْمُ الْخَبَاءِ وَالْعَطِيَّةِ	روز عطای بی‌عوض و بخشش	-انجام اجتماعی با محوریت عید
۱۷	وَيَوْمٌ نُشْرِ الْعِلْمِ	روز گسترش علم	-نشر علم؛ توسعه مادی و معنوی
۱۸	وَيَوْمُ الْبِسَارَةِ وَالْعِيدِ الْأَكْبَرِ	روز مزده و عید اکبر	-تقطیع زندگی -دگرگونی و تحول؛ ورود به زندگی جدید
۱۹	وَيَوْمٌ يُسْتَجَابُ فِيهِ الدُّعَاءُ	روز اجابت دعا	-تجربه وضع مطلوب
۲۰	وَيَوْمُ الْمَوْقِفِ الْعَظِيمِ	روز موقف بزرگ	-توقف؛ برای تحول بزرگ -تجربه روز متمایز
۲۱	وَيَوْمُ أُلْبَسِ الثَّيَابِ وَنَزَعِ السَّوَادِ	روز پوشیدن لباس نو و درآوردن لباس سیاه	-کنش نمادین تغییر لباس جهت تحول و دگرگونی همه‌جانبه
۲۲	وَيَوْمُ الشَّرْطِ الْمَشْرُوطِ	روز شرط مشروط	-اوج مناسک و بازگشت به فطرت -تداعی روز الست و امتداد اسطوره‌ای
۲۳	وَيَوْمٌ نَفَى الْغُمُومِ [الْهُمُومِ]	روز دور کردن غم‌ها	-رهایب و تجربه آسایش روانی
۲۴	وَيَوْمُ الصَّفْحِ عَنْ مُنْذِبِي شِيعَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ	روز درگذشتن از گناهکاران شیعه امیرالمؤمنین (علیه السلام) است.	-رهایب و انتقال به وضع جدید -هویت‌بخشی به جامعه شیعی

۲۵	وَهُوَ يَوْمُ السَّبَقَةِ	غدیر روز پیشی گرفتن	- مسابقه و توسعه مادی و معنوی
۲۶	وَيَوْمَ إِكْتَارِ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ	روز افزودن صلوات بر محمد و آل محمد <small>علیهم السلام</small> است.	- نمادسازی از «صلوات» به عنوان عامل اتصال و انسجام
۲۷	وَيَوْمَ الرِّصَا	روز خرسندی	- رهایش و رضامندی
۲۸	وَيَوْمَ عِيدِ أَهْلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ	روز عید اهل بیت محمد <small>علیهم السلام</small>	- هویت بخشی انسجام آفرین
۲۹	وَيَوْمَ قَبُولِ الْأَعْمَالِ	روز پذیرفتن اعمال	- امیدواری و تمایز مناسکی از سایر روزها
۳۰	وَيَوْمَ طَلَبِ الرِّيَاذَةِ	روز افزونی طلبی	- توسعه و پیشرفت مادی و معنوی
۳۱	وَيَوْمَ اسْتِرَاحَةِ الْمُؤْمِنِينَ	روز آسایش مؤمنین	- رهایش مناسکی و سهولت
۳۲	وَيَوْمَ الْمُتَاجِرَةِ	روز سود بردن است.	- سود متقابل و رشد مادی
۳۳	وَيَوْمَ التَّوَدُّدِ	روز اظهار دوستی	- همبستگی و انسجام اجتماعی
۳۴	وَيَوْمَ الْوُضُوءِ إِلَى رَحْمَةِ اللَّهِ	روز رسیدن به رحمت الهی	- رسیدن به هدف و موفقیت
۳۵	وَيَوْمَ التَّرَكِيَةِ	روز پاک شدن	- پاک شدن و انتقال
۳۶	وَيَوْمَ تَرِكَ الْكَبَائِرِ وَالدُّنُوبِ	روز ترک گناهان بزرگ	- رهایش و انتقال به وضع مطلوب
۳۷	وَيَوْمَ الْعِبَادَةِ	روز پرستش	- اتصال به آسمان
۳۸	وَيَوْمَ تَفْطِيرِ الصَّائِمِينَ فَمَنْ فَطَّرَ فِيهِ صَائِمًا مُؤْمِنًا كَانَ كَمَنْ أَطْعَمَ فِتَامًا وَفِتَامًا إِلَى أَنْ عَدَّ عَشْرًا ثُمَّ قَالَ أَوْ تُدْرَى مَا الْفِتَامُ قَالَ لَا قَالَ مِائَةُ أَلْفٍ	روز افطاری دادن به روزه داران است. پس هر کس روزه دار مؤمنی را در این روز افطاری دهد، مانند کسی است که فنامی را اطعام کرده است. پس حضرت تا ۱۰ فنام شمردند، سپس فرمودند: آیا می دانی «فنام» چیست؟ راوی عرض کرد: خیر. حضرت فرمودند: صد هزار! (هر کس روزه دار مؤمنی را افطار دهد، مثل آن است که ۱۰ فنام، هر کدام ضربدر ۱۰ هزار؛ یعنی یک میلیون نفر را افطار داده است.)	- مناسک جمعی و انسجام - روزه و همدلی با دیگران - افطار دادن و کمک به هموعان. - هم نشینی با صوم
۳۹	وَهُوَ يَوْمُ التَّهْنِئَةِ يُهْنَى بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَإِذَا لَقِيَ الْمُؤْمِنُ أَخَاهُ يَقُولُ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا مِنَ الْمُتَمَسِّكِينَ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَيْمَةِ <small>عليه السلام</small>	روز غدیر روزی است که بعضی از شما بعضی دیگر را شادباش می گویند. پس وقتی مؤمنی برادر مؤمن خود را دیدار می کند، می گوید: ستایش خدای را که ما را از متمسکین به ولایت امیرالمؤمنین و ائمه اطهار <small>علیهم السلام</small> قرار داد.	- تهنیت و انسجام اجتماعی - الگوسازی برای ارتباط کلامی روز عید - انسجام با محوریت امام

<p>- تبسم و خنده به روی دیگری نهایت انسجام اجتماعی از بعد عاطفی است.</p> <p>- انسجام با محوریت غدیر برای وصول به سعادت (بهشت)</p>	<p>غدیر روز تبسم به روی مؤمنین است پس هر کس روز غدیر در چهره برادر خود تبسم کند، خداوند رحمان روز قیامت به نظر رحمت به او می‌نگرد و هزار حاجت او را برآورده و برای او قصری از دُر ناب در بهشت بنا می‌کند و صورتش را شادابی می‌بخشد.</p>	<p>۴۰</p> <p>و هُوَ يَوْمُ التَّبَسُّمِ فِي وُجُوهِ النَّاسِ مِنْ أَهْلِ الْإِيمَانِ فَمَنْ تَبَسَّمَ فِي وَجْهِ أَخِيهِ يَوْمَ الْغَدِيرِ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِالرَّحْمَةِ وَ قَضَى لَهُ أَلْفَ حَاجَةٍ وَ بَنَى لَهُ قَصْرًا فِي الْجَنَّةِ مِنْ دُرَّةٍ بَيْضَاءَ وَ نَصَّرَ وَجْهَهُ</p>
<p>- آراستگی برای تقویت ارتباطات و در نتیجه انسجام</p> <p>- غفران خطاها و رهاییش</p> <p>- ارتقا و دگرگونی از طریق روز مقدس</p> <p>- تمایز زمان به قبل و بعد غدیر</p> <p>- تمایز غدیر از قبل و بعد</p> <p>- اتصال به زیر زمین و عالم قبر</p>	<p>روز غدیر روز زینت کردن و زیور است. پس کسی که برای روز غدیر تزئین کند، خداوند تمام گناهانش را می‌بخشد، کوچک باشد یا بزرگ! و فرشتگانی بر می‌انگیزد تا پیوسته برای او حسنه ثبت کنند و درجات او را بالا می‌برد تا شایسته مثل چنین روزی گردد. پس اگر بمیرد شهید از دنیا رفته و اگر زنده بماند سعادت‌مندانه خواهد زیست. کسی که در این روز مؤمنی را اطعام کند مانند آن است که تمام انبیا و صدیقین را اطعام کرده باشد و کسی که در این روز مؤمنی را دیدار کند خداوند هفتاد نور داخل قبرش قرار می‌دهد و قبرش را وسیع می‌گرداند و هر روز ۷۰ هزار فرشته او را زیارت می‌کنند و به او مژده بهشت می‌دهند.</p>	<p>۴۱</p> <p>و هُوَ يَوْمُ الرِّبَّةِ فَمَنْ تَزَّيَّنَ لِيَوْمِ الْغَدِيرِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ كُلَّ خَطِيئَةٍ عَمَلَهَا صَغِيرَةً أَوْ كَبِيرَةً وَ بَعَثَ اللَّهُ إِلَيْهِ مَلَائِكَةً يَكْتُبُونَ لَهُ الْحَسَنَاتِ وَ يَرْفَعُونَ لَهُ الدَّرَجَاتِ إِلَى قَابِلٍ مِثْلَ ذَلِكَ الْيَوْمِ فَإِنَّ مَاتَ، مَاتَ شَهِيدًا وَإِنْ عَاشَ عَاشَ سَعِيدًا وَ مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِنًا كَانَ كَمَنْ أَطْعَمَ جَمِيعَ الْأَنْبِيَاءِ وَ الصِّدِّيقِينَ وَ مَنْ رَأَى فِيهِ مُؤْمِنًا أَدْخَلَ اللَّهُ قَبْرَهُ سَبْعِينَ نُوْرًا وَ وَسَّعَ فِي قَبْرِهِ وَ يَزُورُ قَبْرَهُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ وَ يُبَشِّرُوهُ بِالْجَنَّةِ (ابن طاووس، ۱۴۰۹ ق، ج ۱: ۴۶۴-۴۶۵)</p>

در جدول ۱ می‌بینیم که ۶۴ مرتبه ماده «یوم / روز» به‌کار رفته که ۵۶ مورد آن به‌صورت خاص به «غدیر» نسبت داده شده است. به‌عبارت دیگر، بیشترین واژه تکرار شده در متن با فراوانی مطلق، «یوم» است. این بسامد نشان می‌دهد که غدیر به‌عنوان «زمان مقدس» نشان‌دار شده است. امام رضا (علیه السلام) با عصمت هوشمندانه و مدبرانه خویش، غدیر را نه به‌مثابه مکان مقدس، بلکه به‌مثابه زمان مقدس نشان‌دار کرده است. دلایل این هوشمندی و تدبیر، عبارت‌اند از: ۱. اصولاً مکان مقدس برای همگان قابل دسترس نیست. غدیر ماهیت جهانی دارد. اگر مکان غدیر هر چند به دلیل وقوع حادثه مبارک و میمون است، به‌عنوان مکان مقدس نشان‌دار می‌شد، همگان نمی‌توانستند به سهولت در آنجا حضور پیدا کنند. ۲. مکان غدیر که در نزدیکی جحفه و ۶۴ کیلومتری مکه واقع شده، به مکان مقدس «مسجد الحرام» و «مسجد النبی» نزدیک است، در پرتو نور آن‌ها به محاق می‌رفت. ۳. روز مقدس به دلیل چرخشی بودن و همگانی بودن، به لحاظ سیاست‌گذاری فرهنگی، ظرفیت بسیار بالایی دارد. ۴. علاوه بر موارد فوق، غدیر از ظرفیت مکان مقدس نیز به‌صورت استعاری بهره‌برده است. یعنی غدیر به‌صورت نمادین با مکان‌های مقدس زمینی همچون «مکه»، «مدینه» و «کوفه»؛ همچنین، مکان‌های مقدس آسمانی همچون «بیت المعمور» و «عرش» هم‌نشین شده و از امتیازات نشان‌داری به‌عنوان مکان مقدس نیز بهره می‌برد.

- روز غدیر نقطه عطف زندگی مؤمنان است در آن روز «دگرگونی و تحول» رخ می‌دهد. غدیر روز «شرط مشروط» است؛ یعنی انسان‌ها را به فطرت اولیه برمی‌گرداند و روز «الست»^۱ را احیا می‌کند؛ بنابراین، «موقف عظیم» است که زندگی را به دو بخش قبل و بعد تقسیم می‌کند. به میمنت چنین تحولی باید لباس نو پوشید روزه گرفت و بشارت داد.

- در روز مقدس غدیر به تبع تحول و دگرگونی «رفع قلم» «آمزش گناهان» رخ می‌دهد. حتی ملائکه به انسان‌ها طلب آمرزش می‌کنند و در نتیجه نعمت اتمام می‌یابد؛ بنابراین، باید شکرگزاری کرد. «رهایی و سپس اتصال مجدد» مضمون سازمان‌دهنده‌ای است که این آموزه‌ها را ترجمه می‌کند.

- پس از رهایی و اتصال مجدد به فطرت خدایی، با «ترک گناه»، «تزکیه»، «عبادت» و «دخول به رحمت الهی» اعمال انسان‌ها قبول می‌شود. در واقع «اتصال به آسمان» رخ می‌دهد. انسان‌ها در این روز حس می‌کنند توانمند گشته و به آسمان متصل‌اند.

- مؤمنانی که طبق آیین حس ره‌اشدگی و اتصال به بالا دارند به آسایش روانی می‌رسند؛ بنابراین، حس خرسندی و رضایت دارند و با احساس شکست شیطان، از غم و غصه رهایی پیدا می‌کنند.

- غدیر ماهیت هویت‌بخشی دارد؛ از یک‌سو با امتداد به اسطوره‌های گذشته، همانند نجات حضرت ابراهیم از آتش و سجده ملائکه بر آدم، هویت تاریخی می‌سازد و از سوی دیگر، با امید به آینده روشن و بهشت برین امتداد آخرالزمانی ایجاد می‌کند؛ بنابراین، همچنان که حلقه اتصال زمین و آسمان است، «حلقه اتصال گذشته و آینده» است.

- غدیر روز «نشر علم»، «توسعه»، «افزایش طلبی»، «تجارت مادی»، و «پیشی گرفتن» در تلاش مادی و معنوی است؛ بنابراین، علاوه بر کارکردهای معنوی و فرهنگی کارکرد مادی نیز دارد و موجب «شکوفایی مادی» می‌شود.

- مجموعه آموزه‌های غدیر، در صورت به پا داشتن به‌مثابه زمان مقدس، موجب «انسجام اجتماعی» است. آداب ترسیم‌شده برای غدیر از سوی امام رضا (علیه السلام) همانند؛ «زینت کردن»، «اطعام»، «تبسم»، «شادباش»، «افطار دادن»، «هدیه دادن» و «ایجاد دوستی و محبت» همگی در راستای تقویت انسجام اجتماعی است.

۱. وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ (اعراف، ۱۷۲)

ب. متن کاوی؛ غدیر به مثابه مکان استعاری

امام رضا علیه السلام در بخش دوم متن، از ردیف ۴۲ تا ۴۹، غدیر را به صورت استعاری در منظومه مکانی تحلیل کرده است. نکته جالب توجه این است که غدیر با تمام عناصر پنج گانه مکان مقدس همنشین شده و این بدین معناست که غدیر «زمان مقدس» تمام عیار است که ظرفیت داشت که محل حادثه به «مکان مقدس» تبدیل شود؛ اما به دلایل پیش گفته با عنصر زمان نشان دار شده است. در جدول ۲، ستون سوم مفاهیم همنشین با غدیر را نشان می دهد که همگی استعاری است.

جدول ۲: مفاهیم استعاری همنشین با غدیر

ردیف	متن تفکیک شده حدیث	ترجمه و اشاره صریح / دلالت آشکار	دلالت نشانه شناختی تصریحی / تلویحی
۴۲	و فی یوم الغدیر عَرَضَ اللَّهُ الْوَلَايَةَ عَلَى أَهْلِ السَّمَاوَاتِ السَّمْعِ فَتَسْبِقُ إِلَيْهَا أَهْلُ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ فَرَيْنَ بِهَا الْعَرْشَ ثُمَّ سَبَقَ إِلَيْهَا أَهْلُ السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ فَرَيْنَهَا بِالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ ثُمَّ سَبَقَ إِلَيْهَا أَهْلُ السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَرَيْنَهَا بِالْكَوَاكِبِ	در روز غدیر خداوند ولایت را بر اهل آسمان های هفت گانه عرضه کرد، پس اهل آسمان هفتم از دیگران به سوی ولایت پیشی گرفتند و به این دلیل آن را به عرش زینت دادند. سپس اهل آسمان چهارم از دیگران پیشی گرفتند و خداوند آن را به بیت المعمور زیور بخشید. آن گاه اهل آسمان دنیا سبقت گرفتند و خداوند آن را به ستارگان آراسته کرد.	- همنشینی استعاری با آسمان - امتداد آسمانی غدیر و تداعی با «عرش»، «بیت المعمور» و «ستارگان» - محوریّت و اصالت غدیر در تقدس عناصر مقدس آسمانی
۴۳	ثُمَّ عَرَضَهَا عَلَى الْأَرْضِينَ فَسَبَقَتْ مَكَّةَ فَرَيْنَهَا بِالْكَعْبَةِ ثُمَّ سَبَقَتْ إِلَيْهَا الْمَدِينَةُ فَرَيْنَهَا بِالْمُصْطَفَى مُحْمَدٍ ثُمَّ سَبَقَتْ إِلَيْهَا الْكُوفَةُ فَرَيْنَهَا بِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ <small>عليه السلام</small>	سپس خداوند ولایت را بر زمین ها عرضه کرد و زمین مکه در قبولی پیشی گرفت آن گاه به کعبه زینت داده و بعد مدینه و آن را به پیامبر اکرم <small>صلی الله علیه و آله</small> مرین گردانید. پس از آن کوفه و آن به امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small> آراسته شد.	- ساختارمندی مکانی استعاری غدیر و اتصال به سایر اماکن مقدس. - همنشینی با مکه، مدینه و کوفه - تداعی معانی با کعبه، محمد <small>صلی الله علیه و آله</small> و علی <small>علیه السلام</small>
۴۴	و عَرَضَهَا عَلَى الْجِبَالِ فَأَوْلَ جَبَلِ أَقْرَ بِذَلِكَ ثَلَاثَةَ أَجْبَلِ [أَجْبَلِ] الْعَقِيقِ وَ جَبَلِ الْفَيْرُوزِ وَ جَبَلِ الْيَاقُوتِ فَصَارَتْ هَذِهِ الْجِبَالُ جِبَالَهُمْ وَ أَفْضَلُ الْجَوَاهِرِ ثُمَّ سَبَقَتْ إِلَيْهَا جِبَالُ أَعْرَضَتْ مَعَادِنَ الذَّهَبِ وَ الْفِصَّةِ وَ مَا لَمْ يَعْزُ بِذَلِكَ وَ لَمْ يَقْبَلْ صَارَتْ لَا تُثْبِتُ شَيْئاً	پس به کوه ها عرضه شد و سه کوه پیشی گرفتند عقیق، فیروزه و یاقوت و این ها به این سه کوه اختصاص یافت و از بهترین جواهر شدند. پس کوه های دیگر قبول ولایت کردند و دارای معادن طلا و نقره. هر چه اقرار به ولایت نکرد چیزی از آن نروید.	- همنشینی استعاری با «سنگ» و کوه های سنگی - تداعی معانی غدیر با سنگ های قیمتی؛ «عقیق»، «فیروزه»، «یاقوت»، «طلا» و «نقره»
۴۵	و عَرَضَتْ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ عَلَى الْمِيَاهِ فَمَا قَبِلَ مِنْهَا صَارَ عَذْباً وَ مَا أَنْكَرَ صَارَ مِلْحاً أَجَاجاً	در این روز ولایت به آب ها عرضه شد و هر آبی که پذیرفت گوارا و شیرین شد و آبی که قبول نکرد شور و تلخ شد.	- همنشینی استعاری با «آب» - تداعی معانی با آب شیرین و گوارا.

<p>-همنشینی استعاری با گیاه -تداعی معانی با گیاهان شیرین و طیب</p>	<p>و همچنین ولایت بر گیاهان عرضه شد، پس هرکدام پذیرفت، شیرین و نیکو و آنچه قبول نکرد تلخ گردید.</p>	<p>۴۶ وَ عَرَضَهَا فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ عَلَى النَّبَاتِ فَمَا قَبِلَهَا صَارَ خُلُوعًا طَيِّبًا وَمَا لَمْ يَقْبَلْ صَارَ مُرًّا</p>	<p>۴۶</p>
<p>-هم‌نشینی استعاری با پرندگان -تداعی معانی با پرندگان خوش الحان</p>	<p>سپس ولایت در این روز بر پرندگان عرضه شد و آن‌ها که قبول کردند خوش آواز و گویا و هرکدام انکار کردند، لال شدند.</p>	<p>۴۷ ثُمَّ عَرَضَهَا فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ عَلَى الطَّيْرِ فَمَا قَبِلَهَا صَارَ فَصِيحًا مُصَوِّتًا وَمَا أَنْكَرَهَا صَارَ أُخْرَسًا مِثْلَ الْكَلْبِ</p>	<p>۴۷</p>
<p>-امتداد تاریخی به اسطوره خلقت و سجده بر آدم. -همنشینی تقابلی ملائکه و شیطان -تداعی معانی با ملائکه -جایگاه بنیادی غدیر</p>	<p>و مثل مؤمنین در پذیرش ولایت امیرالمؤمنین (علیه السلام) در روز غدیر خم مانند ملائکه است در سجودشان بر آدم و مثل کسی که قبول ولایت نکرد در غدیر خم مثل ابلیس است.</p>	<p>۴۸ وَ مِثْلَ الْمُؤْمِنِينَ فِي قَبُولِهِمْ وَلَا أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فِي يَوْمِ غَدِيرِ خُمٍ كَمَثَلِ الْمَلَائِكَةِ فِي سُجُودِهِمْ لِأَمٍّ وَ مِثْلَ مَنْ أَبِي وَلَايَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فِي يَوْمِ الْغَدِيرِ مِثْلَ إِبْلِيسَ</p>	<p>۴۸</p>
<p>-بنیان قرآنی غدیر (مانده: ۳) -جایگاه غدیر به‌عنوان اكمال دین. -اکمال دین و اتمام نعمت؛ یعنی بدون ولایت علی (علیه السلام) نعمت تمام نیست.</p>	<p>و در این روز آیه «امروز دین شما را کامل کردم» نازل شد و خداوند پیغمبری را مبعوث نکرد مگر آنکه روز مبعوث شدنش نزد او مانند روز غدیر بوده و حرمت آن را شناخته، زیرا در این روز برای امت خود جانشین و خلیفه بعد از خودش را قرار داده است.</p>	<p>۴۹ وَ فِي هَذَا الْيَوْمِ أَنْزَلْتُ هَذِهِ الْآيَةَ «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ» وَ مَا بَعَثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَّا وَ كَانَ يَوْمٌ بَعْدَهُ مِثْلُ يَوْمِ الْغَدِيرِ عِنْدَهُ وَ عَرَفَ حُرْمَتَهُ إِذْ نَصَبَ لِأَمْتِهِ وَصِيًّا وَ خَلِيفَةً مِنْ بَعْدِهِ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ (ابن طلحوس، ۱۴۰۹ ق، ج ۱: ۴۶۴-۴۶۵)</p>	<p>۴۹</p>

- همچنان که جدول ۲ نشان می‌دهد ۱۱ مرتبه ماده «یوم» به کار رفته و غدیر به‌صورت «زمان» ترسیم می‌شود اما به‌صورت استعاری و نمادین با مکان همنشین شده است.

- در ردیف ۴۲ غدیر با آسمانی همنشین شده است؛ یعنی خداوند ولایت علی (علیه السلام) را به آسمان‌ها عرضه کرد آسمان هفتم، چهارم و اول پذیرفتند و مقدس شدند. پس غدیر با «عرش»، «بیت‌المعمور» و «ستارگان» همنشین شده است.

- در ردیف ۴۳ بدون به‌کارگیری واژه «یوم» عرضه ولایت بر مکان‌های مقدس بیان می‌شود. شهرهای «مکه»، «مدینه» و «کوفه» ولایت را می‌پذیرند، به‌وجود «کعبه»، «رسول‌الله» (صلی الله علیه و آله) و «علی» (علیه السلام) تزیین می‌شوند. همچنان که پیش‌تر گفتیم مکان مقدس دارای روابط ساختاری با سایر مکان‌های مقدس است؛ بنابراین، همگی عناصر مکانی با غدیر به‌صورت استعاره مکان ترسیم شده و روابط همنشینی دارند.

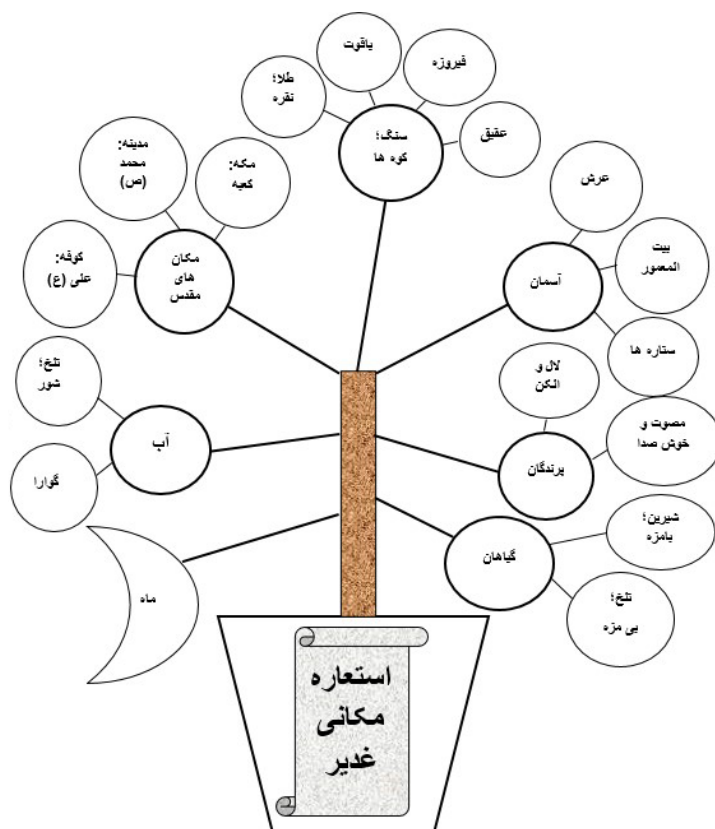
- در ردیف ۴۴ غدیر به‌صورت استعاری با «سنگ / کوه سنگی» همنشین شده است. سنگ‌هایی که ولایت علی را پذیرفتند، همانند «عقیق»، «فیروزه»، «یاقوت» و «طلا و نقره» قیمتی شدند. آن‌ها که نپذیرفتند بی‌ثمر هستند.

- در ردیف ۴۵ غدیر به صورت استعاری با عنصر «آب» همنشین شده است. بر این اساس، آب‌ها نیز به دو گونه «گوارا و پذیرا» و «تلخ و شور» تقسیم می‌شود.

- در ردیف ۴۶ غدیر به صورت استعاری با «گیاه / درخت» همنشین شده است و گیاهان را به دو بخش تلخ و شیرین که «قسیم النار و الجنة» را تداعی می‌کند، تقسیم شده است.

- در ردیف ۴۷ غدیر با عنصر «پرنده» همنشین شده و آن‌ها را به دو بخش «مصوت / خوش صدا» و «الکن / لال» تقسیم کرده است.

بر اساس مضامین مندرج در جدول ۲ که حاوی همه عناصر مکان مقدس است، می‌توان درخت‌واره ۲ غدیر به مثابه «مکان استعاری» را به ترتیب زیر ترسیم کرد.

نمودار ۲: درخت‌واره استعاره مکانی غدیر

۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

به اقتضای گنجایش مقاله و برای رعایت اختصار، به مهم‌ترین نتایج اشاره می‌شود.

- از منظر امام رضا (علیه السلام) غدیر در میان اعیاد اسلامی مهم‌ترین عید محسوب می‌شود و همانند ماه در میان ستارگان آسمان است.

- هرچند مکان غدیر، به دلیل حادثه اعلان ولایت علی (علیه السلام) از سوی پیامبر (صلی الله علیه و آله) مکان مقدسی است و شایستگی داشت که از سوی امام (علیه السلام) به عنوان مکان مقدس نشان‌دار شود؛ اما به دلیل ظرفیت‌های والای «زمان»، غدیر به عنوان «زمان مقدس» نشان‌دار شده است.

- هرچند غدیر به عنوان زمان مقدس نشان‌دار شده است، اما امام (علیه السلام) به صورت نمادین و استعارگی غدیر را از امتیازات «مکان مقدس» نیز برخوردار و الگوی بهینه‌ای برای نمادسازی فرهنگی ارائه کرده است.

- حدیث رضوی، نه تنها نشان‌دهنده جایگاه والا و منحصر به فرد غدیر به مثابه «زمان مقدس» است، بلکه الگویی مطلوب برای نمادسازی در یک حادثه تاریخی - فرهنگی است.

- به رغم جایگاه بسیار والای غدیر، آنچنان که بایسته است، در میان مسلمان‌ها حتی شیعه‌ها تعظیم نمی‌شود. شایسته است در ایران اسلامی برای بزرگداشت روز غدیر اهتمام بیشتری اعمال شود.

- در ایران اسلامی تعادل بین مناسک مذهبی «سوگ» و «سرور» برقرار نیست. بزرگداشت غدیر به عنوان روز مقدس، این تعادل را برقرار می‌کند.

- درباره بزرگداشت غدیر، کافی است آموزه‌های ارائه شده از سوی امام رضا (علیه السلام) که بهترین نوع نشانه‌گذاری است، از سوی مردم اجرا شود.

- زمانی می‌توان پذیرفت که سیاست‌های ارائه شده از سوی امام (علیه السلام) درباره غدیر اجرا شده است که بزرگداشت غدیر در زیست‌جهان مردم مهم‌تر همه مناسک مذهبی حتی عاشورا تلقی شود.

منابع و مآخذ

قرآن کریم.

- ابن طاووس، علی بن موسی. (۱۴۰۹ ق). *إقبال الأعمال (ط- القديمة)*. چاپ دوم. تهران: دار الکتب الإسلامیه.
- اسمیت، فلیپ؛ الکزندر، رایلی. (۱۳۹۴). *نظریه فرهنگی*. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: علمی.
- الیاده، میرچا. (۱۳۹۵). *تاریخ اندیشه‌های دینی*. ترجمه بهزاد سالکی. تهران: کتاب پارسه.
- _____ (۱۳۷۵). *مقدس و نامقدس*. ترجمه نصرالله زنگویی. تهران: سروش.
- _____ (۱۳۸۵). *رساله در تاریخ ادیان*. ترجمه جلال ستاری. تهران: سروش.
- _____ (۱۳۸۸). *مقدس و نامقدس؛ ماهیت دین*. ترجمه بهزاد سالکی. تهران: علمی فرهنگی.
- _____ (۱۳۹۴). *نمادپردازی امر قدسی و هنر*. ترجمه محمدکاظم مهاجری. تهران: پارسه.
- آسابرگر، آرتور. (۱۳۹۸). *روش‌های پژوهش در رسانه‌ها و ارتباطات*. ترجمه احسان شاه قاسمی و محمدرضا نیرو. چاپ دوم. تهران: جهاد دانشگاهی.
- بحرانی اصفهانی، عبدالله بن نورالله. (۱۳۸۲). *عوامل العلوم والمعارف والأحوال*. مصحح: موحد ابطحی اصفهانی، محمد باقر. چاپ دوم. قم:
- خان محمدی، کریم. (۱۳۹۹). *قرآن و عقلانیت*. تهران: نشر نی.
- _____ (۱۳۸۵). «تحلیل جامعه‌شناختی مناسک مذهبی در فرایند جهانی‌شدن (مطالعه موردی مناسک قالی‌شویان مشهد اردهال)». *شیعه‌شناسی*. شماره ۱۳. صص: ۷۱-۹۰.
- _____ (۱۳۹۸). *انسان‌شناسی فرهنگ مذهبی ایرانیان*. قم: دانشگاه باقرالعلوم (علیه السلام).
- _____ (۱۴۰۱). *مردم‌شناسی فرهنگ مذهبی ایرانیان*. قم: پژوهشکده باقرالعلوم (علیه السلام).
- خمینی، روح‌الله. (۱۳۶۷). *تحریر الوسیله*. چاپ نهم. قم: انتشارات دارالعلم.
- _____ (۱۳۸۰). *تحریر الوسیله*. ترجمه محمدباقر موسوی همدانی. قم: دارالعلم.
- سیبیاک، تامس آلبرت. (۱۳۹۱). *درآمدی بر نشان‌شناسی*. ترجمه محسن نوبخت. تهران: علمی.
- طباطبایی، سیدمحمدحسین. (۱۳۷۴). *المیزان*. ترجمه سیدمحمدباقر موسوی همدانی. چاپ پنجم. قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- طوسی، محمد بن الحسن. (۱۴۰۷ ق). *تهذیب الأحکام*. مصحح: خراسان، حسن الموسوی. چاپ چهارم. تهران: دار الکتب الإسلامیه.
- عموش، خلود. (۱۳۸۸). *گفتمان قرآن، بررسی زبان‌شناختی پیوند متن و بافت قرآن*. ترجمه دکترسیدحسین سیدی. تهران: سخن.
- فیض کاشانی، ملا محسن. (۱۴۱۵ ق). *الصابغی*. به تحقیق حسین اعلمی. چاپ دوم. تهران: انتشارات الصدر.
- قمی، علی بن ابراهیم. (۱۴۰۴ ق). *تفسیر القمی*. مصحح: موسوی جزائری، طیب. چاپ سوم. قم: دار الکتب.
- کتاک، کنراد فیلیپ. (۱۳۸۶). *انسان‌شناسی: کشف تفاوت‌های انسانی*. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: علمی.
- کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۴۰۷ ق). *الکافی*. مصحح: غفاری، علی‌اکبر و آخوندی، محمد. چاپ

- چهارم. تهران: دارالکتب الإسلامية.
 _____ (۱۴۲۹ ق). *کافی*. قم: دارالحدیث.
 محدث نوری، حسین بن محمدتقی. (۱۴۰۸ ق). *مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل*. قم: مؤسسه آل البيت عليهم السلام.
 مجلسی، محمدباقر. (۱۴۰۳ ق). *بحار الانوار*. چاپ دوم. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
 مطهری، مرتضی. (۱۳۸۴). *مجموعه آثار*. چاپ هفتم. تهران: صدرا.
 مظاهری، منصور. (۱۳۹۸). *مناسک حج امام خمینی و سایر مراجع عظام*. چاپ چهاردهم. تهران: مشعر.

References

- Holy Quran.
- Chandler, Daniel. (2007). *semiotics: the basics*, Second Edition, routledge, new York.
- Eliade, mireca, (1959) *the caced and the profane: the nature of religion* translated from the French by Willard R. trask, A Harvešt book and world, newyork.
- Boyatzis, R. E. (1998), *Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*, Sage.
- Ibn Tawoos, Ali ibn Mosa, (1989). *Iqbal al-Amal (I-Qadima)*, Tehran, Dar al-Kuttob al-Islamiyyah, 2nd. [in Arabic].
- Smith, Philip and Alexander Riley, (2016). *Cultural Theory*, translated by Mohsen Solasi, Tehran, Scientific first edition. [in persian].
- Eliadeh, Mircha (2017). *A History of Religious Ideas*, translated by Behzad Saliki, Tehran, Parse Book. [in persian].
- Eliadeh, Mircha, (1997). *The Sacred and the Profane*, translated by Nasrallah Zangoei, first edition, Tehran, Soroush. [in persian].
- Eliadeh, Mircha, (2007). *Treatise on the History of Religions*, translated by Jalal Oštadii, Tehran, Soroush. [in persian].
- Eliadeh, Mircha (2010). *The Sacred and the Profane; The Nature of Religion*, translated by Behzad Saliki, Tehran, elmi Farhangi, first. [in persian].
- Eliadeh, Mircha, (2015). *Symbolism, the Sacred and the Arts*, translated by Mohammad Kazem Mohajeri, Tehran, Parseh, first edition. [in persian].
- Imam Khomeini, Ruhollah, (1988), *Tahrir al-Wasilah*, Qom, Dar al-Elam Publications, 9th. [in Arabic].
- Imam Khomeini, Ruhollah, (1981), *Tahrir al-Wasilah*, translated by Mohammad Baqer Mousavi Hamadani, Qom, Dar al-Elam, first edition. [in persian].
- Asaberger, Arthur, (2019). *media and communication research methods*, translated by Ehsan Shah Ghasemi and Mohammad Reza Niroom, Tehran, Jihad Daneshgahi, second edition. [in persian].
- Bahrani Isfahani, Abdullah bin Noor Allah, (2003). *The Worlds of Sciences, Knowledge and Conditions*, edited by Movahed Abtahi Isfahani, Mohammad Baqer, Qom, second edition.[in persian].
- Khanmohammadami, Karim. (2019). *The Quran and Rationality*, Tehran: Nay Publications. [in

persian].

Khanmohammadi, Karim, (2006). Sociological analysis of religious rituals in the process of globalization (case study of the rituals of carpet washers in Mashhad-Ardahal) Quarterly Scientific Research Journal of Shiite Studies, No. 13, pp. 71-90. [in persian].

Khanmohammadi, Karim, (2021). Anthropology of Iranian Religious Culture, Qom, Baqir-ul-Ulum University (AS), I. [in persian].

Khanmohammadi, Karim, (2023). Anthropology of Iranian Religious Culture, Qom, Baqir-ul-Ulum Research Institute (AS), I. [in persian].

Sibiak, Thomas Albert, (2012). An Introduction to Semiotics, translated by Mohsen Nobakht, Tehran, Elmi, I. [in persian].

Tusi, Muhammad ibn al-Hasan, (1407 AH). Tahdhib al-Ahkam, edited by Khorsan, Hassan al-Musawi, Tehran, Dar al-Kuttub al-Islamiyyah, 4th. [in Arabic].

Allameh Tabatabaei, Seyyed Muhammad Hussein, (1996). Tafsir al-Mizan, translated by Seyyed Muhammad Baqir Mousavi Hamadani, Qom, Islamic Publications Office of the Seminary Teachers Association, 5th. [in persian].

Allameh Majlisi, Muhammad Baqir, (1983), Bihar al-Anwar, Beirut, Dar Ihya al-Turaht al-Araby, 2nd edition. [in Arabic].

Al-Amoush, Khulood. (2010). The discourse of the Quran, a linguistic study of the connection between the text and the context of the Quran. Translated by Dr. Seyyed Hussein Sayyidi. Tehran: Sokhan. [in persian].

Faiz Kashani, Mulla Mohsen, (1415 AH). Tafsir al-Safi, researched by Hussein Aalami, Tehran, Al-Sadr Publications, 2nd edition. [in Arabic].

Qummi, Ali ibn Ibrahim, (1984). Tafsir al-Qummi, edited by Mousavi al-Jaza'iri, Tayyeb, Qom, Dar al-Kitab, 3rd. [in Arabic].

Kottak, Conrad Philip, (2008). Anthropology: the exploration of human diversity, translated by Mohsen solasi, Tehran, Elmi, 1st. [in persian].

Kulayni, Muhammad ibn Yaqub ibn Ishaq, (1987). Al-Kafi (I-Islamiyya), revised by Ghaffari Ali Akbar and Akhundi, Muhammad, Tehran, Dar al-Kuttub al-Islamiyya, 4th. [in Arabic].

Kulayni, Muhammad ibn Yaqub ibn Ishaq, (2008). Al-Kafi (I-Dar al-Hadith), Qom, Dar al-Hadith, 1st. [in Arabic].

Muhaddis Nouri, Hussein ibn Muhammad Taqi, (1988). Mustardak al-Wasa'il wa Mustanbat al-Masa'il, Qom, Aal al-Bayt Foundation, 1st. [in Arabic].

Motahari, Morteza, (2006). Collection of Works, Tehran, Sadra, 7th. [in persian].

Mazaheri, Mansur, (2020). Imam Khomeini's Hajj Rituals and Other Great Authorities, Tehran, Mashar, 14th. [in persian].